

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

БОЙЧУК ВАЛЕНТИНА МИХАЙЛІВНА

УДК 811.111'37:141.22(043.3)

**РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ФЕНОМЕНУ ПЕСИМІЗМУ
В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Львів – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі практики англійської мови Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, професор
Коляда Еліна Калениківна,
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки,
завідувач кафедри практики англійської
мови

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Андрейчук Надія Іванівна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри перекладознавства і
контрастивної
лінгвістики імені Григорія Кочура

кандидат філологічних наук, доцент
Мірончук Тетяна Андріївна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри іноземних мов природничих
факультетів

Захист дисертації відбудеться 31 січня 2019 року о 13-й годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.051.15 у Львівському національному університеті імені Івана Франка (79000, м. Львів, вул. Університетська, 1, ауд. 405).

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка (79005, м. Львів, вул. Драгоманова, 5).

Автореферат розіслано 28 грудня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат філологічних наук, доцент

О. В. Татаровська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертація присвячена дослідженню засобів репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові з позицій семасіології, ономасіології, функціональної лінгвістики, лінгвістичної прагматики та комунікативної лінгвістики. Антропоцентрична парадигма науки про мову передбачає представлення всіх аспектів буття людини крізь призму мовної системи координат. Завдяки антропоцентризму психофізіологічні, соціально-діяльнісні, морально-етичні характеристики особистості доповнено лінгвоцентричною інтерпретацією (Н. І. Андрейчук). Водночас, «зрозуміти природу мови і пояснити її можна, виходячи з природи людини і її світу» (І. А. Бехта). З огляду на це, мовні виміри феномену песимізму як одного із модусів буття людини заслуговують на окреме дослідження. У наш час – час фундаментальних змін у соціальній свідомості – проблематика песимізму отримує особливий резонанс. Песимізму присвячено низку філософських (А. Р. Геворкян, С. І. Дудник, М. Епштейн, J. F. Dienstag, A. Schopenhauer), психологічних (М. С. Замишляева, І. І. Мечников, К. Муздибаев, S. R. Berry, C. S. Carver, C. Peterson, M. F. Scheier, M. E. P. Seligman), соціальних студій (Ш. Х. Боташева, Л. Є. Кесельман, М. А. Лепський, М. Г. Мацкевич, М. О. Мерімеріна, К. L. Fox), і лише фрагментарні лінгвістичні розвідки.

Науковці розглядали актуальність мовного вираження песимізму та оптимізму для теорії мови (Ю. В. Котова), особливості вербального вираження песимістичності мовної особистості (Ю. В. Капрянцева, О. В. Пузирьов), поняття комунікативного песимізму (Й. А. Стернін). Здійснено дослідження стратегії *будь песимістом/be pessimistic* у межах теорії негативної ввічливості (П. Браун, С. Левінсон), песимістичної тональності щоденникового дискурсу (С. Є. Ігнат'єва). Проте досі немає комплексного й системного опису мовної репрезентації феномену песимізму.

Актуальність теми дисертації зумовлена увагою дослідників до вивчення мови у тісному взаємозв'язку з антропологічними, психологічними і соціальними чинниками, що характеризують її носіїв. Спрямованість вивчення феномену песимізму на розкриття тріади *мова – мовлення – мовна особистість* створює умови для переосмислення традиційної лінгвістичної проблематики, пов'язаної з семантикою та прагматикою мовних одиниць.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах комплексної наукової теми кафедри практики англійської мови Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки «Системні та функціональні характеристики мовних одиниць фонетичної, граматичної та лексичної систем сучасної англійської мови» (тему затвердила Вчена рада університету, протокол № 9 від 21 травня 1998 р.; перезатвердила Вчена рада університету, протокол № 2 від 25 вересня 2014 р.). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 7 від 31 січня

2013 р.) та уточнено на засіданні Вченої ради Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 3 від 29 березня 2018 р.).

Мета дослідження полягає у висвітленні особливостей репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові.

Реалізація цієї мети передбачає виконання таких **завдань**:

- розглянути феномен песимізму крізь призму філософії, психології та соціально-когнітивної теорії;
- випрацювати методикку дослідження репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові;
- виявити семантичні особливості та принципи польової організації лексичних і фразеологічних засобів на позначення феномену песимізму в сучасній англійській мові;
- проаналізувати особливості функціонування мовних засобів репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові;
- розкрити комунікативно-прагматичний потенціал мовних засобів репрезентації феномену песимізму.

Об'єктом дослідження є мовні засоби репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові.

Предмет дослідження – семантичні, синтаксичні, стилістичні та комунікативно-прагматичні характеристики мовних засобів репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові.

Матеріал дослідження становлять 1875 текстових фрагментів, які містять песимістичні висловлення. Вони дібрані методом суцільної вибірки та з допомогою програмного забезпечення *Tropes V8.4* із художніх творів англійськомовних письменників ХХ–ХХІ століття. Матеріалом дослідження також слугувала вибірка з лексикографічних джерел: 615 лексичних і 67 фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму.

Для досягнення мети й розв'язання завдань було використано такі **методи дослідження**: загальнонаукові – *індукцію, дедукцію, аналіз, синтез* (для обґрунтування теоретичних засад дослідження і формування висновків роботи); спеціальні – *аналіз словникових дефініцій* (для встановлення закріплених у мовному узусі засобів на позначення феномену песимізму); *компонентний аналіз* (для визначення й опису семантичної структури лексичних і фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму); *дистрибутивний аналіз* (для опису граматичної структури фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму); *метод моделювання*, представлений *польовим моделюванням* (для систематизації й організації лексичних і фразеологічних номінацій песимізму в мовному просторі); *контекстуальний аналіз* (для дослідження функційного аспекту мовних засобів репрезентації феномену песимізму); *стилістичний аналіз* (для розкриття експресивного потенціалу песимістичних висловлень); *прагмасемантичний аналіз* (для з'ясування актомовленнєвої специфіки песимістичних висловлень); *дискурсний*

аналіз (для виокремлення стратегій і тактик вираження песимізму). Процедуру *кількісних підрахунків* залучено для виявлення кількісних характеристик досліджуваних одиниць.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній *уперше* здійснено комплексний аналіз різнорівневих мовних засобів репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові. Створено й систематизовано у вигляді лексико-фразеологічного поля корпус лексичних і фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму в сучасній англійській мові. З'ясовано вплив особистісного чинника песимізму на комунікативно-мовленнєву взаємодію.

Наукову новизну отриманих результатів відображено в таких **положеннях, що виносяться на захист**:

1. Песимізм як особлива світоглядна та психічна реальність (песимістичні диспозиції, песимістичний атрибутивний стиль, захисний песимізм і ситуативний песимізм) репрезентується в мові засобами різних рівнів (морфологічного, лексико-семантичного та синтаксичного).

2. Семантична структура лексичних і фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму вирізняється наявністю сем песимізму, які актуалізують його базові, суміжні та супутні якісні ознаки, що дозволяє об'єднати ці одиниці у лексико-фразеологічне поле песимізму. Конституенти поля пов'язані семантичними зв'язками в межах тематичних секторів.

3. Песимістичні висловлення характеризуються: а) вживанням лексем, фразеологізмів та паремій, які репрезентують феномен песимізму; б) використанням стилістичних засобів, як-от: метафора, гіпербола, мейозис, порівняння, риторичне запитання, інверсія, повтор, паралельні конструкції, перервані речення; в) наявністю невербального супроводу.

4. Песимізм визначає такі ознаки комунікативної поведінки особистості як низький рівень контактності та комунікабельності, високий маніпулятивний потенціал, широкий спектр комунікативної емоційності, високий рівень комунікативної оцінності, незначний ступінь конфліктності, достатня комунікативна самопрезентація та мотиваційна база.

5. У прагматичному аспекті песимістичне висловлення є мовленнєвим актом, в основі якого лежить інтенція мовця виразити песимістичне ставлення до дійсності з метою впливу на емоційно-психічну сферу адресата. Найчастіше феномен песимізму репрезентується у таких прагматичних типах мовленнєвих актів, як констативи, квеситиви, директиви, асертиви, експресиви.

6. Відповідно до міри дотримання мовцем принципів комунікації стратегії вираження песимізму поділяються на некооперативні й кооперативні. Вибір комунікативних стратегій зумовлений типологічними особливостями песимізму як диспозиційного, атрибутивного, захисного та ситуативного феномену.

Теоретична значення. Положення й висновки проведеного дослідження є внеском у розвиток лексичної семантики (семантичний аналіз лексичних і фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму), теорії

мовленнєвої комунікації (висвітлення особливостей феномену песимізму як особистісного чинника комунікативно-мовленнєвої взаємодії), лінгвістичної прагматики (виявлення комунікативно-прагматичних особливостей песимістичних висловлень) та дискурсології (розкриття дискурсної специфіки стратегій і тактик вираження песимізму).

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його теоретичних положень та висновків у: 1) навчальній роботі ЗВО, зокрема у викладанні таких нормативних курсів, як лексикологія (розділ «Лексичне значення слова»), стилістика (розділ «Стилістика тексту»), загальне мовознавство (розділ «Мова і невербальні засоби спілкування»), спецкурсів з теорії комунікації, прагмалінгвістики та дискурсології; 2) навчально-методичній роботі для підготовки навчальних і методичних посібників із досліджуваної проблематики; 3) науково-дослідницькій роботі студентів та аспірантів.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційна робота є самостійно виконаним, завершеним науковим дослідженням. Викладені у дисертації теоретичні положення, висновки та наукові результати відображені в опублікованих працях. Особистий внесок автора у праці, опублікованій у співавторстві, наведено окремо у списку публікацій.

Апробація результатів дослідження здійснена на десяти міжнародних і вітчизняних наукових і науково-практичних конференціях та одному науково-практичному семінарі: VI Міжнародна науково-практична конференція студентів та аспірантів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (Луцьк, 2012); Міжнародна наукова інтернет-конференція «Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства та міжкультурної комунікації (ELLIC 2013)» (Івано-Франківськ, 2013); VII Міжнародна наукова конференція «Пріоритети германського і романського мовознавства» (Луцьк (Світязь), 2013); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми та шляхи їх вирішення в науці, транспорті, виробництві та освіті» (Одеса, 2013), II Міжнародна наукова конференція «Взаємодія етнічних і планованих мов у контексті європейської інтеграції» (Луцьк, 2013), II Міжнародна наукова конференція «Science progress in European countries: new concepts and modern solutions» (Штутгарт, 2013), VIII Міжнародна наукова конференція «Пріоритети германського і романського мовознавства» (Луцьк (Світязь), 2014), Всеукраїнська науково-методична Інтернет-конференція «Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти» (Луцьк, 2014), Міжвузівська науково-практична конференція «Іншомовна комунікативна культура: специфіка, традиції, інновації» (Луцьк, 2017), XI Міжнародна наукова конференція «Пріоритети германського і романського мовознавства» (Луцьк (Світязь), 2017), I Науково-практичний семінар «Лінгвістика і методика: сучасний вимір» (Луцьк, 2017).

Публікації. Основні положення й результати дослідження висвітлено в сімнадцятьох наукових публікаціях (6,5 др. арк.), із них: *десять* наукових

статей опубліковано у фахових виданнях України (5 др. арк.), одна з яких – у співавторстві (0,3 др. арк.), одна стаття – у виданні України, яке включене до міжнародних наукометричних баз (0,2 др. арк.), одна стаття – у науковому періодичному виданні України (0,5 др. арк.), а також *п'ять* тез доповідей (0,8 др. арк.) в збірниках матеріалів наукових конференцій.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається з анотацій двома мовами, списку опублікованих праць автора, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (342 позиції, з яких 87 – англійською мовою), серед них 200 – спеціальна література, 45 – довідкова література, 96 – джерела ілюстративного матеріалу, 8 додатків. У дисертації подано 4 таблиці. Повний обсяг дисертації – 263 сторінки, основний зміст викладено на 178 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, визначено її актуальність і наукову новизну, сформульовано мету й завдання, зазначено об'єкт, предмет, матеріал і методологічний апарат дослідження, розкрито теоретичне й практичне значення отриманих результатів, наведено дані щодо апробації результатів роботи; зазначено кількість публікацій за темою дослідження; викладено положення, що винесені на захист.

У **першому розділі** «**Теоретико-методологічні засади дослідження репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові**» розглянуто феномен песимізму крізь призму філософії, психології й соціально-когнітивної теорії; узагальнено лінгвістичні студії феномену песимізму; висвітлено етапи дослідження репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові.

У сучасній філософії песимізм розглядають як філософську доктрину, яка стверджує, що сума зла в світі перевищує суму добра. З іншого боку, песимізм визначають як спосіб світосприйняття, що протистоїть оптимізму. У психологічних студіях песимізм досліджують як феномен, який складається з мотиваційних, когнітивних й емоційних компонентів й супроводжується цілим спектром негативних емоцій та атитюдів. Дослідники виокремлюють чотири типи песимізму: диспозиційний песимізм, песимізм як атрибутивний стиль, захисний песимізм, ситуативний песимізм (N. Cantor, C. S. Carver, J. Keivom-Lockhart, J. K. Norem, M. E. P. Seligman, M. F. Scheier).

У світлі соціально-когнітивної теорії А. Бандури та Дж. Роттера песимізм постає особистісним конструктом, який може бути інтерпретований за допомогою певного набору когнітивних характеристик людини, що ґрунтуються на поняттях оцінки, мотивації, мети, очікування, самоефективності, надії, віри, волі.

У цьому дослідженні песимізм трактується як спосіб світосприйняття, при якому увага зосереджена на негативних проявах буття, і який на індивідуально-психологічному рівні проявляється у формі конкретних диспозицій, атрибутів,

когнітивних стратегій та настрою, що визначаються когнітивними параметрами оцінки, мотивації, мети, очікування, самоефективності, надії, віри, волі і супроводжуються негативними атитюдами, психічними станами та емоціями.

Дослідження репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові ґрунтується на розумінні мови як єдності «трьох найважливіших модусів її вияву – Мови, Мовлення, Комунікації» (Ф. С. Бацевич).

У другому розділі «Мовні засоби репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові» укладено корпус лексичних та фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму в сучасній англійській мові, виявлено їхні семантичні особливості й подано опис у вигляді лексико-фразеологічного поля; проаналізовано лексичне наповнення, спосіб синтаксичної організації, стилістичні риси песимістичних висловлень й особливості їхнього невербального супроводу.

Головними засобами ідентифікації феномену песимізму в сучасній англійській мові є лексема *pessimism* і похідні одиниці *pessimist*, *pessimistic*, *pessimistically*, у семантичній структурі яких наявні компоненти, що вказують на філософські, психологічні та соціально-когнітивні аспекти цього явища. У семантичній структурі решти досліджуваних лексем на позначення феномену песимізму (611 лексичних одиниць – 200 іменників, 336 прикметників, 75 прислівників) наявні семи, які експлікують базові, суміжні і супутні якісні ознаки песимізму, що вказують на емоційні, психічні стани й поведінкові риси песиміста (рис 1.).

Базові ознаки песимізму	Суміжні ознаки песимізму	Супутні ознаки песимізму
«сум», «негативні очікування», «безнадія», «нещастя», «невпевненість», «невдача», «недовіра», «невіра», «біль», «відчай»	«поганий настрої», «засмученість», «понуристь», «пригніченість», «горе», «сумнів», «нерішучість», «страждання»	«неспокій», «страх», «збентеження», «знервованість», «тривога», «нудьга», «занепокоєння», «відсутність волі», «розчарування», «роздратування», «відсутність інтересу», «скарги», «відсутність ентузіазму», «відсутність мети», «відсутність мотивації», «самотність», «пасивність», «апатія», «незадоволення», «погіршення стану» «відсутність оптимізму», «негативне ставлення»

Рис. 1. Якісні ознаки песимізму, які експліковані у семантичній структурі лексичних одиниць на позначення песимізму

Здатність акумулювати зазначені семи песимізму мають частиномовно різні лексичні одиниці. Першочергово семи песимізму експліковано в семантичній структурі прикметників (частота зустрічальності – 1005), що

свідчить про високий потенціал частиномовного значення (здатність виражати властивості, ознаки) позначати якісні ознаки песимізму. Для іменників та прислівників (частота зустрічальності – 565 та 262 відповідно) характерна певна інертність, зумовлена категоріальними особливостями.

Песимістичне світобачення у межах семантичної структури слова ідентифікують семантичні компоненти, які прямо чи опосередковано вказують на песимізм як на диспозиційний (*melancholy – a deep feeling of sadness that lasts for a long time and often cannot be explained; dysphoria – a state of worry or general unhappiness*) та ситуативний (*quiescent – not developing or doing anything, especially when this is only a temporary state; heavy – sad or dejected in spirit or mood*) феномен або атрибутивний стиль (*dejected – unhappy, disappointed, or sad because of failure, loss; chagrin – annoyance and disappointment because something has not happened the way you hoped*).

Фразеологічні одиниці на позначення песимізму вказують на 1) індивідуально-психологічні характеристики песимізму (*cold feet – loss or lack of courage or confidence; a sinking feeling – a feeling that something bad is going to happen; doom and gloom – when there seems to be no hope for the future*), 2) песиміста як актанта певного виду діяльності (*a misery guts – someone who complains all the time and is never happy; a merchant of gloom – someone who is always saying that bad things are going to happen; a prophet of doom – someone who always expects bad things to happen*), 3) зовнішні фактори-каузатори песимізму: а) об'єкт-каузатор песимізму (*bad penny – someone or something that causes trouble and is difficult to avoid*); б) ситуацію, що спричиняє песимізм (*a chapter of accidents – a series of unfortunate events*); в) дію, що призводить до песимізму (*to drive someone to the wall – to force someone into a hopeless situation by circumstances*). Аналіз семантики фразеологізмів на позначення песимізму засвідчує, що вони можуть репрезентувати різні психологічні типи песимізму. Щодо граматичної структури, досліджувані фразеологізми є словосполученнями із сурядним (*wormwood and gall; doom and gloom*) або підрядним (*a party pooper; a slippery slope*) граматичним зв'язком. За морфологічним статусом головного і залежного компонентів фразеологічні сполуки з підрядним типом зв'язку поділяються на іменні (*a nail in the coffin; a vicious circle; troubled waters*) та дієслівні (*to twist the knife; to break one's heart; to add insult to injury*).

Лексичні та фразеологічні засоби на позначення феномену песимізму парадигмально пов'язані в межах лексико-фразеологічного поля песимізму, яке є складним дворівневим утворенням. Перший рівень поля утворюють три частиномовні лексико-семантичні мікрополя песимізму, які вирізняються ядерно-периферійною організацією своїх елементів. Другий рівень поля складається із фразеологічного мікрополя песимізму.

З огляду на ономасіологічний аспект, виявлено, що досліджувані лексичні та фразеологічні одиниці формують тематичні сектори, які структуруються від ядра через радіальні зони до периферії. Наймісткішими з цих секторів у площині першого рівня досліджуваного поля є ті, які акумулюють лексичні

одиниці, у семантичній структурі яких виокремлено семи-індикатори базових ознак песимізму («сум», «нещастя», «безнадія», «негативні очікування», «невдача»), суміжних ознак песимізму («пригніченість», «засмученість», «сумнів», «страждання»), супутніх ознак песимізму («занепокоєння», «скарги», «роздратування»). У межах лексико-фразеологічного поля песимізму найрепрезентативнішими є тематичні сектори, які містять фразеологічні одиниці, що експлікують такі якісні ознаки песимізму, як «невдача», «погіршення ситуації», «негативні очікування», «засмученість».

Лексичні та фразеологічні засоби, які репрезентують феномен песимізму, є ключовими складниками песимістичних висловлень. Останні тлумачимо як одиниці мовлення, за допомогою яких мовець актуалізує своє песимістичне світобачення. Лексичні одиниці на позначення феномену песимізму є найважливішими засобами повної та/або часткової песимістичної автохарактеризації й мовленнєвої репрезентації Я-концепції песиміста.

Повна песимістична автохарактеризація здійснюється за допомогою ядерних елементів частиномовних лексико-семантичних мікрополів песимізму – лексеми *pessimism* і похідних одиниць *pessimist*, *pessimistic*. Наприклад: *“Perhaps I am always a trifle the pessimist”, said Pascoe, putting back his spectacles. “But maybe that is one of the necessary characteristics of a b-banker. I do not like this war and what it is doing to us, even though it may bring a temporary prosperity”* (G. Winston). Часткова песимістична автохарактеризація мовця здійснена за допомогою лексичних одиниць, які позначають базові, суміжні та супутні якісні ознаки песимізму. До прикладу: *“As I sit here among my books in this special room that I have enjoyed so much over the year, I am despondent. The “winter of despair” is here. We have nothing before us except uncertainty and fear”* (G. L. Jackson).

У песимістичних висловленнях виявлено також афективні лексичні одиниці, представлені емоційними вигуками негативної оцінки (однослівними непохідними, однослівними похідними, вигуками-словосполученнями), які експлікують у мовленні низку якісних ознак песимізму («негативні очікування», «невіра», «невпевненість», «біль»; «горе», «страждання», «сумнів», «пригніченість»; «скарги», «негативне ставлення», «тривога», «незадоволення», «роздратування», «розчарування», «нудьга») та вказують на індивідуальні особливості переживання негативних емоцій, що супроводжують прояви ситуативного песимізму. Наприклад: *“Woe is me! Woe is me! It were better not to have a child at all. It were better to remain as barren as the rocks, than to have children whose heads are controlled by foreigners”* (B. Butake).

Фразеологізми у песимістичних висловленнях експлікують песимістичні диспозиції, песимістичний атрибутивний стиль і вказують на особливості переживання психічних та емоційних станів і на ситуативність їхнього прояву (*“When you are good, you know that you can’t keep it up forever, so you wait for the other shoe to drop. Then there it is – staring you right face – sin. It makes me squeamish. And for some reason, it never added up for me”* (M. Perron); *“I forgot to bill the city for the trip. I’ll have to do that the first thing tomorrow morning.”*

Skeffington looked at him bleakly. "No soap," he said. "It won't wash, Johnnie" (E. O'Connor).

Образність, метафоричність, клішованість та емоційність паремій увиразнюють песимістичне світобачення мовця. Прозорість мовленнєвої актуалізації базових ознак песимізму сприяє експлікації песимістичного атрибутивного стилю (*"That was the third thing," explained Lewis. "The Curse of Three, remember? I got clocked by a foul ball, I lost my allowance, and now I've sprained my ankle. Bad things come in threes, and this is the last one." /.../*) (B. Strickland) та захисного песимізму (*Mrs. Lynde says, "Blessed are they who expect nothing, for they shall not be disappointed." But I think it would be worse to expect nothing than to be disappointed* (L. M. Montgomery).

З погляду синтаксичної організації, песимістичні висловлення мають форму окремих речень або надфразних єдностей. Відмінні за синтаксичною структурою та комунікативною метою речення реалізують категорію модальності (*A moment later, Anamer entered the room. "Good morning," he greeted. "I would hardly call it that," Lutheny remarked pessimistically* (A. Buchwald)), вказують на сумніви щодо майбутнього (*"They're just going to put the blame on you instead of the system, Jason," she advised. "I know," he said. "And I don't want to be pessimistic, but the're not going to extend your loan"* (E. Cook-Lynn)) та на актуальний час перебігу дії (*"They all look different to me," de Wit said pessimistically* (D. Meyer). Обмеження песимістичних висловлень, оформлених окремими реченнями, рамками конкретної ситуації є передумовою мовленнєвої реалізації ситуативного песимізму (*"What would we do even if we could get up there?" Trace asked pessimistically* (P. Lederer)) та песимізму як атрибутивного стилю (*"Everything is ruined Dimpu, it's all over. There's absolutely no point trying to figure anything out. There's no going back now" I replied pessimistically* (K. Chaudhari)).

Надфразна єдність як песимістичне висловлення є цілісним синтаксичним утворенням із змішаним типом зв'язку (ланцюжковим і паралельним), у межах якого окремі речення тісно пов'язані між собою спільною темою – песимістичним світобаченням мовця, маніфестація якого носить розгорнутий характер. До прикладу: *"Now the agony begins; now the horror has seized me with its fangs," said Neville. "Now the cab comes; now Percival goes. What can we do to keep him? How bridge the distance between us? How fan the fire so that it blazes for ever? How signal to all time to come that we, who stand in the street, in the lamplight, loved Percival? Now Percival is gone"* (V. Woolf).

Наведене песимістичне висловлення є надфразною єдністю зі змішаним зв'язком компонентів, що підтверджується наявністю ознак ланцюжкового та паралельного типів зв'язку. На ланцюжковий зв'язок у цьому прикладі вказує неодноразовий повтор прислівника часу *now*, особового займенника першої особи множини (у формах номінативного (*we*) та об'єктного (*us*) відмінків). Паралельний тип зв'язку ґрунтується на семантичному відношенні перерахування, яке є основою для структурного паралелізму частин надфразної єдності: 1) простих розповідних двоскладних речень – *Now the agony begins; Now the cab comes; now Percival goes;*

2) риторичних запитань – *How bridge the distance between us? How fan the fire so that it blazes for ever? How signal to all time to come that we, who stand in the street, in the lamplight, loved Percival?* Додатковою ознакою паралельного типу зв'язку в межах аналізованого песимістичного висловлення є однорідність видно-часових форм дієслів-присудків – *begins, comes, goes; bridge, fan, signal*.

Стилістичні засоби, які сприяють вираженню песимістичного світобачення мовця (метафора, гіпербола, мейозис, порівняння, риторичне запитання, інверсія, повтор, паралельні конструкції, перервані речення), актуалізуючи у мовленні якісні ознаки песимізму, створюють загальну емоційну напругу песимістичного висловлення. Аналіз ілюстративного матеріалу засвідчує, що поєднання декількох стилістичних засобів інтенсифікує вираження песимізму. Наприклад:

“Through the chink in the hedge,” said Susan, “I saw her kiss him. I raised my head from my flower-pot and looked through a chink in the hedge. I saw her kiss him. I saw them, Jinny and Louis, kissing. Now I will wrap my agony inside my pocket-handkerchief. It shall be screwed tight into a ball. I will go to the beech wood alone, before lessons. I will not sit at a table, doing sums. I will not sit next Jinny and next Louis. I will take my anguish and lay it upon the roots under the beech trees. I will examine it and take it between my fingers. They will not find me. I shall eat nuts and peer for eggs through the brambles and my hair will be matted and I shall sleep under hedges and drink water from ditches and die there” (V. Woolf).

У наведеному прикладі поєднання синтаксичних повторів (“*Through the chink in the hedge*”, “*through a chink in the hedge*”; “*I saw her kiss him*”, “*I saw her kiss him*”), синтаксичного паралелізму (“*I will not sit at a table*” – “*I will not sit next Jinny and next Louis*”; “*I shall eat nuts and peer for eggs through the brambles*” – “*I shall sleep under hedges and drink water from ditches and die there*”), метафори (“*Now I will wrap my agony inside my pocket-handkerchief*”, “*It shall be screwed tight into a ball*”, “*I will take my anguish and lay it upon the roots under the beech trees*”, “*I will examine it and take it between my fingers*”) підвищує емотивно-оцінний та експресивний потенціал песимістичного висловлення, у якому маніфестовано якісні ознаки песимізму («нещастя», «безнадія», «негативні очікування», «біль», «відчай», «пригніченість», «страждання», «розчарування» тощо).

Песимістичним висловленням притаманний невербальний супровід, який нерозривно пов'язаний із психічним станом мовця і слугує засобом його вираження. Невербальна інформація підтримує прагматику вербальної частини повідомлення і є функційно надійною (І. І. Серякова). З-поміж невербальних компонентів комунікації, які сприяють актуалізації песимізму мовця, виокремлюємо такі:

1) **паралінгвальні**: фонаційні (*The next day, Bert and Mary, already a month married, had Sunday dinner with them, and the matter came up for discussion. Bert was particularly pessimistic, and **muttered** dark hints of an impending strike in the*

railroad shops (J. London) та респіраторні (“*Poor Giuliano,*” *she groaned pessimistically and gave gas as the light turned green* (C. Schubiger);

2) **кінесичні**: мімічні (“*What is it, Mrs Roberts? What’s wrong?*” *Herbie asked pessimistically and her lips curved upwards into something approaching her old, bright self* (J. Tanner), жестові (“*We’ll have no help from the king,*” *another old man shook his head, pessimistic* (O. Fields), пантомімічні (“*How did he get away?*” *Johnson asked. He was sitting on the side of his bunk, the whole pose of his figure indicating utter dejection and hopelessness* (J. London);

3) **окулесичні** (“*Why did you insist upon drugging me out to the springs, Roger?*” *Henry cast a pessimistic glance at the overcast sky. “We’re likely to have to swim back to the manor”* (S. K. Penman));

4) **мовчання** (“*Well, that’s over,*” *said Ridley after a long silence. “We shall never see them again,” he added, turning to go to his books. A feeling of emptiness and melancholy came over them* (V. Woolf).

У третьому розділі «**Песимізм як особистісний чинник комунікативно-мовленнєвої взаємодії**» розкрито особливості феномену песимізму як конститутивної ознаки комунікативної поведінки особистості; виявлено структуру комунікативної ситуації реалізації песимізму мовця; досліджено прагматичний статус песимістичних висловлень та дискурсну специфіку стратегій вираження песимізму.

Песимізм як особистісний чинник комунікативно-мовленнєвої взаємодії проявляється в комунікативній поведінці, якій притаманні низький рівень контактності та комунікабельності, високий маніпулятивний потенціал, широкий спектр комунікативної емоційності, високий рівень комунікативної оцінності, незначний ступінь конфліктності, достатня комунікативна самопрезентація та мотиваційна база.

Низький рівень **контактності** песиміста виявляється через його бажання уникнути контакту, небажання вступати в контакт з незнайомими людьми, труднощі входження в контакт та підтримання контакту. Низький рівень **комунікабельності** песиміста виявляється через стриманість у спілкуванні, небажання спілкуватися й розширити коло спілкування. Прагнення до модифікації картини світу співрозмовника, зміни його ціннісно-мотиваційної сфери в бік негативних оцінок та очікувань характеризує песиміста як особистість із високим **маніпулятивним** ресурсом. Рівень емоційної стриманості та демонстративність вираження емоцій є головними ознаками **комунікативної емоційності** песиміста, яка визначається його особистісними рисами та типом песимістичних світоглядних настанов. Високий рівень **комунікативної оцінності** песиміста проявляється у його прагненні до вербальної оцінки наявного стану речей, переважанні негативних оцінних суджень під час спілкування та їхній категоричності. Хоча пригнічений настрій, замкненість та сповільненість є передумовами виникнення й ескалації конфронтації, пасивність песиміста стає на заваді активному продукуванню конфліктів, що й визначає незначний рівень **конфліктності** під час

спілкування. Комунікативний егоцентризм, надмірне самовираження, повна або часткова песимістична автохарактеризація є тими ознаками, які формують **комунікативну самопрезентацію** песиміста. **Мотиваційну складову** комунікативної поведінки песиміста визначають цілі пов'язані з 1) вираженням песимістичного ставлення до дійсності; 2) задоволенням потреби у самовираженні, розумінні, співчутті, співпереживанні; 3) підтвердженням песимістичних настанов; 4) підвищенням самооцінки тощо.

Комунікативну ситуацію реалізації песимізму мовця формують особистісні характеристики, поведінкові реакції учасників комунікації та предметно-подійний фон спілкування, який визначають соціальні, індивідуальні та фізіологічні чинники, що інтегруються у межах певного часового континууму. Песимістичний комунікативний стиль і песимістична тональність обумовлюють специфіку здійснення мовленнєвого контакту в комунікативній ситуації реалізації песимізму мовця. Песимістичний комунікативний стиль є поліхронним, проксемічно варіативним, непрямим/прямим, особистісно-орієнтованим, індуктивним, інтуїтивним, розгорнутим/лаконічним, на що вказує низка вербальних і невербальних сигналів. Наприклад:

Daniel struggled. His face contorted in reconciling buried feelings with what he had just said. "You're right. They did want that. But I guess I lost them because that is what happens in the city. Life loses its direction. Good things get swallowed up or die out in the mad rush that goes on. There are good people down there – look at you – but it seems to me as if you are all caught up in a monstrous and destructive machine that is destroying the environment there as up here and chewing up people and discarding them as it moves along."

"Oh, Daniel, that is such an awful and pessimistic outlook on the world I live in." Karin reached across to hold his hand, her eyes pleading him to reconsider (L. Kirk).

Домінантні ознаки песимістичного стилю спілкування у цій комунікативній ситуації: 1) зосередженість мовленнєвих дій на одному комунікативному партнері (вербальні сигнали – *You're right, look at you*); 2) метафоричність вираження песимістичних настанов: *Life loses its direction; Good things get swallowed up or die out in the mad rush that goes on* тощо; 3) егоцентрична орієнтованість комунікації (вербальні сигнали – дейктичні елементи *I, me*); 4) вербальна індуктивність – рух від окремих фактів та прикладів до узагальнень і висновків у лінійній послідовності продукування висловлення; 5) розгорнутість – песимістичне висловлення представлено надфразною єдністю.

Песимістична тональність є базовою ознакою способу спілкування в комунікативній ситуації реалізації песимізму мовця. Її формують лексеми-ідентифікатори песимізму та інші лексичні й фразеологічні засоби його актуалізації.

З погляду прагматики песимістичне висловлення є мовленнєвим актом, у якому актуалізується песимізм мовця. Основними ілюстраціями мовця-песиміста є:

1) інформування адресата про песимістичне бачення наявної ситуації (*“You see, this is getting harder. We should have studied it better. I think we’ll be getting lost once outside,” Jessica said pessimistically* (J. Schmoke);

2) інформування адресата про песимістичну самооцінку (*“I’m a pessimist –.” “A german pessimist!” “A pessimist. I’m a new sort of pessimist. I think I’m the sort that will go down”* (L. Wyndham);

3) отримання від адресата підтвердження свого песимістичного світобачення (*“Do you think he’s really taking us to the tablet?” Omnal whispered pessimistically to Ryon while Achendo was busy hacking away at one such spot* (J. S. Barrett);

4) отримання від адресата психологічної підтримки (*“What do we do?” Courtney asked pessimistically. “Nobody is coming now. If they were, they’d be here. It’s up to us”* (R. Richdale);

5) спонування адресата до зміни світоглядних настанов (*“It is looking beautiful, Shirley; a world as yet unspoiled.” Kevin huffed with a smile. “Just wait until humanity gets their hands on it,” he mumbled pessimistically – his statement supported by acknowledging gestures from Jamie* (C. J. Berry);

6) нав’язування адресатові своєї думки (*“He’s in the library? Well, that’s the last we’ll see of him today,” Margaret said pessimistically* (W. R. Gingell);

7) зміна психологічного стану і настрою адресата шляхом породження сумніву, невпевненості, безнадії, недовіри, розчарування та інших психологічних станів й емоційних реакцій, які актуалізують якісні ознаки песимізму (*“If we can find the ship in this storm!” Birkett said pessimistically. How the devil would we ever find it if we had no compass?”* (W. S. Peacock).

Основними прагматичними типами мовленнєвих актів, які репрезентують песимізм, є констативи, квеситиви, директиви, асертиви, експресиви. Песимістичний мовленнєвий акт – мінімальна одиниця песимістичного дискурсу. Песимістичний дискурс – це особистісно-орієнтований тип дискурсу, який передбачає наявність комунікативної ситуації реалізації песимізму мовця. Він представлений комплексною системою лексичних, фразеологічних синтаксичних, стилістичних і прагматичних засобів репрезентації песимістичного світобачення мовця й характеризується власними цілями, стилем, тональністю та комунікативними стратегіями.

Стратегії вираження песимізму дисгармонізують або гармонізують взаємини між комунікантами. Серед жорстких некооперативних стратегій виокремлено стратегії негативного самовираження, маніпулювання та конфронтації. Стратегія негативного самовираження реалізується тактиками афектації, демонстрації негативних очікувань, демонстративної самокритики, самозвинувачення, самоприниження, нарікання, сарказму. З-поміж тактик стратегії маніпулювання виокремлено тактики негативної оцінки

співрозмовника, психологічного тиску, нав'язування суб'єктивної думки, попередження, критики, гри на емоціях співрозмовника, нарікання. Серед конфронтативних тактик виокремлено тактики відмови, незгоди, звинувачення, спонукання до дії, апеляції до негативного досвіду. Наприклад: *After some time Dual finally and reluctantly turned to Legitt. "We are not going to find it. We're just not," he said dejectedly. "The planet is just too big. We're trying to find a single structure or person on something as vast as a planet's surface. We wouldn't be able to find one on any of the other planets, and it's got to be at least four times the size," Dual continued pessimistically* (R. D. Drabble).

У наведеному фрагменті комунікативна **тактика попередження** втілює намір мовця змінити поведінку співрозмовника шляхом вербалізації низки якісних ознак песимізму, домінуючою з яких є «негативні очікування». Вербальними засобами реалізації цієї тактики є умовний спосіб дієслова (*We wouldn't be able to find one on any of the other planets*) та модальний вираз *to be going to*. Мовчання, кінесичні пантомімічні (*finally and reluctantly turned to Legitt*) та фонаційні (*said dejectedly, continued pessimistically*) невербальні компоненти комунікації сприяють формуванню песимістичної тональності.

М'якими кооперативними стратегіями є стратегія толерантності та захисна стратегія. Основними тактиками реалізації стратегії толерантності є тактики удаваної байдужості, згоди, виправдання дій співрозмовника. Захисна стратегія реалізується тактиками підтримування низьких очікувань, критичної оцінки ситуації, негативного прогнозування. До прикладу: *"Doctor says she's suffered a great blow to her nervous system ... almost resulting in heart failure. But it's too early to say as yet. I sat by her side all day. She looks pale and weak, I won't deny it. But she'll get through it. Fifty-eight years of age isn't ancient."* **"But it isn't young, either,"** *Theo sighed pessimistically* (D. Rehak).

Наведений фрагмент є прикладом реалізації комунікативної **тактики критичної оцінки ситуації**, яка допомагає песимісту структурувати дійсність з виокремленням тих аспектів, які слугують передумовою формування захисних механізмів на випадок негативного перебігу подій. Респіраторний невербальний компонент комунікації (*sighed pessimistically*) доповнює песимістичне висловлення, в межах якого протиставний сполучник *but*, заперечна форма *isn't* і прислівник *either* репрезентують досліджувану тактику.

Вибір мовцем стратегій і тактик зумовлений типологічними особливостями песимізму як диспозиційного, атрибутивного, захисного та ситуативного феномену.

ВИСНОВКИ

Песимізм у роботі визначено як спосіб світосприйняття, який акцентує негативні прояви буття й на індивідуально-психологічному рівні проявляється певними диспозиціями, атрибуціями, когнітивними стратегіями та настроєм, що визначаються когнітивними параметрами оцінки, мотивації, мети,

очікування, самоефективності, надії, віри, волі та супроводжуються негативними атитюдами, психічними станами та емоціями.

Головними засобами ідентифікації феномену песимізму в сучасній англійській мові є лексема *pessimism* та похідні одиниці *pessimist*, *pessimistic*, *pessimistically*. Семантична структура лексичних і фразеологічних одиниць на позначення феномену песимізму вирізняється наявністю сем песимізму, які є актуалізаторами його базових, суміжних і супутніх якісних ознак.

Лексичні та фразеологічні засоби на позначення феномену песимізму утворюють дворівневе лексико-фразеологічне поле песимізму. Перший рівень поля представлений трьома частиномовними лексико-семантичними мікрополями песимізму, які вирізняються ядро-периферійною організацією своїх елементів. Другий рівень поля складається із фразеологічного мікрополя. Лексичні та фразеологічні одиниці досліджуваного поля парадигмально пов'язані семантичними зв'язками в межах тематичних секторів.

Лексеми, фразеологізми та паремії, які репрезентують феномен песимізму, забезпечують формування песимістичних висловлень та вказують на окремі аспекти актуалізації песимізму мовця, визначені песимістичними диспозиціями, песимістичним атрибутивним стилем, захисним та ситуативним типами песимізму.

З погляду синтаксису песимістичні висловлення є окремими реченнями або надфразними єдностями. Ситуативність песимістичних висловлень у формі речень є передумовою мовленнєвої актуалізації ситуативного песимізму та песимізму як атрибутивного стилю. Песимістичні висловлення у формі надфразної єдності вирізняються розгорнутим характером маніфестації песимізму.

Найпоширенішими стилістичними засобами, які вживаються в песимістичних висловленнях, є метафора, гіпербола, мейозис, порівняння, риторичне запитання, інверсія, повтор, паралельні конструкції, перервані речення. Вони створюють загальну емоційну напругу.

Песимістичним висловленням притаманний невербальний супровід. Паралінгвальні (фонаційні – 57,3%, респіраторні – 9,7%), кінесичні (мімічні – 3,8 %, жестові – 2,9%, пантомімічні – 5,3%), окулесичні (6%) невербальні компоненти комунікації та мовчання (5%) підтримують песимізм вербальної частини повідомлення.

Песимізм як особистісний чинник комунікативно-мовленнєвої взаємодії репрезентується в комунікативній поведінці мовця, якій притаманні низький рівень контактності та комунікабельності, високий маніпулятивний потенціал, широкий спектр комунікативної емоційності, високий рівень комунікативної оцінності, незначний ступінь конфліктності, достатня комунікативна самопрезентація та мотиваційна база.

Складовими комунікативної ситуації реалізації песимізму мовця є особистісні характеристики та поведінкові реакції учасників комунікації,

предметно-подійний фон та спосіб спілкування (песимістичний комунікативний стиль та песимістична тональність).

З погляду прагматики песимістичне висловлення є мовленнєвим актом, в основі якого – бажання мовця виразити песимістичне ставлення до дійсності для впливу на емоційно-психічну сферу адресата. До основних прагматичних типів песимістичних мовленнєвих актів належать констативи, квеситиви, директиви, асертиви, експресиви. Песимістичний мовленнєвий акт є мінімальною одиницею песимістичного дискурсу.

Стратегії вираження песимізму дисгармонізують (стратегії негативного самовираження, маніпулювання та конфронтації) або гармонізують (стратегія толерантності й захисна стратегія) взаємини між комунікантами. Вибір стратегій і тактик вираження песимізму зумовлений типологічними особливостями песимізму.

Здійснене в роботі дослідження репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові відкриває перспективи для подальшого аналізу цього феномену в когнітивно-дискурсному та лінвокультурному аспектах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Бойчук В. М. Ідентифікація поняття песимізм в англійській мовній свідомості // Наукові записки. Серія: “Філологічна”. Острог: Видавництво Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2013. Вип. 37. С. 57–60.
2. Бойчук В. М. Кооперативні стратегії і тактики комуніканта-песиміста // Актуальні питання іноземної філології: наук. журн. / [редкол.: І. П. Біскуб (голов. ред.) та ін.]. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2018. № 8. С. 40–46.
3. Бойчук В. М. Песиміст як особистість: психологічні засади лінгвістичного дослідження // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Луцьк, 2013. № 18(276). С. 8–12.
4. Бойчук В. М. Польова організація лексичних одиниць на позначення песимізму в сучасній англійській мові // Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича. Серія: Германська філологія: зб. наук. пр. Чернівці, 2014. Вип. 690–691. С. 59–62.
5. Бойчук В. М. Прагматичні особливості песимістичних висловлень // Актуальні питання іноземної філології: наук. журн. / [редкол.: І. П. Біскуб (голов. ред.) та ін.]. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2017. № 7. С. 5–11.
6. Бойчук В. М. Семантичні особливості лексичних одиниць на позначення песимізму в сучасній англійській мові // Нова філологія: зб. наук. пр. Запоріжжя: ЗНУ, 2014. № 65. С. 96–104.

7. Бойчук В. М. Соціально-когнітивні засади лінгвістичного дослідження песиміста як комунікативної особистості // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ “Фірма “Планер”, 2013. Вип. 18. С. 254–258.

8. Бойчук В. М. Типологічна диференціація особистості песиміста: психологічні та комунікативні аспекти // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. Вип. 130. С. 225–229.

9. Бойчук В. М. Фразеологічні засоби на позначення песимізму в сучасній англійській мові // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки (Мовознавство). Луцьк, 2014. № 5(282). С. 65–69.

10. Коляда Е. К., Бойчук В. М. Соціально-філософські засади вивчення поняття “песимізм” в площині лінгвістики // Наукові записки. Серія: “Філологічна”. Острог: Видавництво Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2012. Вип. 24. С. 145–147. (Особистий внесок автора полягає в узагальненні сутності та змісту соціально-філософського поняття «песимізм»).

Наукові праці в інших виданнях

11. Бойчук В. М. Афективи як вербальні засоби вираження песимізму в сучасній англійській мові // Актуальні питання іноземної філології: наук. журн. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 3. С. 12–17.

12. Бойчук В. М. Мовленнєва реалізація Я-концепції комунікативної особистості песиміста // Сборник научных трудов SWorld. Одесса: КУПРИЕНКО, 2013. Вып. 2. Том 23. С. 29–32.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

13. Бойчук В. М. Комунікативний песимізм як ознака комунікативної поведінки // Іншомовна комунікативна культура: специфіка, традиції, інновації. Збірник матеріалів міжвузівської науково-практичної конференції (Луцьк, 27 квітня 2017 року). Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. С. 14–17.

14. Бойчук В. М. Основні параметри комунікативної поведінки песиміста // Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2013): матеріали Міжнародної наукової конференції (18–29 липня 2013 р.) / відп. ред. Я. В. Бистров. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2013. С. 24–27.

15. Бойчук В. М. Теоретичні передумови лінгвістичного дослідження песимістичного настрою комуні канта // Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів: у 2 т. (Луцьк, 14–15 травня 2012 р.). Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. Т. 2. С. 55–56.

16. Бойчук В. М. Типологічний аспект комунікативної особистості // Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти. Збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної Інтернет-конференції (Луцьк, 11 квітня 2014 р.). Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2014. С. 189–191.

Наукові праці в закордонних наукових виданнях

17. Boichuk V. M. Communicative pessimism as a feature of individual communicative behaviour // Science progress in European countries: new concepts and modern solutions: Papers of the 2nd International Scientific Conference. October 14–15. Stuttgart, Germany, 2013. p. 52–53.

АНОТАЦІЯ

Бойчук В. М. Репрезентація феномену песимізму в сучасній англійській мові. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2018.

Дисертація присвячена дослідженню засобів репрезентації феномену песимізму в сучасній англійській мові з позицій семасіології, ономасіології, функціональної лінгвістики, лінгвістичної прагматики та комунікативної лінгвістики.

У роботі феномен песимізму розглянуто крізь призму філософії, психології й соціально-когнітивної теорії, узагальнено лінгвістичні студії феномену песимізму.

З'ясовано лексичні та фразеологічні одиниці на позначення феномену песимізму в сучасній англійській мові, виявлено їхні семантичні особливості й подано опис у вигляді лексико-фразеологічного поля. Проаналізовано лексичне наповнення, спосіб синтаксичної організації, стилістичні риси та особливості невербального супроводу песимістичних висловлень.

У дисертації розкрито особливості феномену песимізму як конститутивної ознаки комунікативної поведінки особистості, виявлено структуру комунікативної ситуації реалізації песимізму мовця, досліджено прагматичний статус песимістичних висловлень та дискурсну специфіку стратегій вираження песимізму.

Доведено, що репрезентація песимізму в сучасній англійській мові визначена його типологічними особливостями як психологічного та світоглядного явища.

Ключові слова: песимізм, сема песимізму, лексико-фразеологічне поле песимізму, песимістичне висловлення, песимістичний мовленнєвий акт, песимістичний дискурс.

АННОТАЦИЯ

Бойчук В. М. Репрезентация феномена пессимизма в современном английском языке. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук (доктора философии) по специальности 10.02.04 – германские языки. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2018.

Диссертация посвящена исследованию средств репрезентации феномена пессимизма в современном английском языке с позиций семасиологии, ономасиологии, функциональной лингвистики, лингвистической прагматики и коммуникативной лингвистики.

В работе феномен пессимизма рассмотрен с точки зрения философии, психологии и социально-когнитивной теории. Обобщены лингвистические исследования феномена пессимизма.

Определены лексические и фразеологические единицы для обозначения феномена пессимизма в современном английском языке, выявлены их семантические особенности и представлено их описание в виде лексико-фразеологического поля. Проанализированы лексическое наполнение, способ синтаксической организации, стилистические черты и особенности невербального сопровождения пессимистических высказываний.

В диссертации раскрыты особенности феномена пессимизма как конститутивного признака коммуникативного поведения личности; выявлено структуру коммуникативной ситуации реализации пессимизма говорящего; исследовано прагматический статус пессимистических высказываний и дискурсная специфика стратегий выражение пессимизма.

Доказано, что репрезентация феномена пессимизма в современном английском языке определяется типологическими особенностями пессимизма как психологического и мировоззренческого явления.

Ключевые слова: пессимизм, сема пессимизма, лексико-фразеологическое поле пессимизма, пессимистическое высказывание, пессимистический речевой акт, пессимистический дискурс.

ABSTRACT

Boichuk V. M. Representation of the Phenomenon of Pessimism in Modern English. – Manuscript.

Thesis for a Candidate degree in Philology (PhD): Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2018.

This thesis focuses on the study of the means of representation of the phenomenon of pessimism in Modern English from the theoretical perspectives of semasiology, onomasiology, functional linguistics, linguistic pragmatics, and communicative linguistics.

The paper provides a survey of the phenomenon of pessimism from the point of view of philosophy, psychology, and social cognitive theory. The thesis clarifies the notion of pessimism as a way of world perception that emphasizes negative

aspects of beingness and is manifested by certain dispositions, attributions, cognitive strategies, and mood on the individual psychological level.

Lexical and phraseological means designating the phenomenon of pessimism in Modern English have been singled out, their semantic features have been revealed and the corresponding lexico-phraseological field has been modelled.

The functional aspect of the lingual means of representation of the phenomenon of pessimism in Modern English has been analyzed. Lexical and phraseological means representing the phenomenon of pessimism in pessimistic utterances are found out. Syntactic and stylistic peculiarities of the given utterances are revealed.

Stylistic features of pessimistic utterances have been analysed. Metaphor, hyperbola, meiosis, comparison, rhetorical questions, inversion, repetitions, parallel constructions, and interrupted sentences actualize qualitative features of pessimism, create general emotional tension of a pessimistic utterance and increase its expressiveness.

We present evidence that pessimistic utterances are characterized by non-verbal support, which is closely connected with the speaker's mental state. Paralingual and kinesic non-verbal means of communication, eye contact and silence contribute to the speaker's pessimism actualization.

We also address the issue of pessimism as a personal factor of communicative interaction. This paper shows prominent features of the speaker's communicative behaviour affected by his/her pessimistic world view. Our analysis provides an explanation of the structure of the communicative situation of realization of the speaker's pessimism. The research reveals principal illocutionary goals of a pessimistic speaker and suggests main types of pessimistic speech acts. Furthermore, our investigation has made it possible to define the notion of pessimistic discourse.

This work has demonstrated that strategies for the expression of pessimism harmonize or disharmonize relationships between interlocutors. These are rigid non-cooperative communicative strategies (of negative self-expression, manipulation and confrontation) and soft cooperative strategies (a strategy of tolerance and a defensive strategy). These strategies are realized by a variety of tactics.

The results of the research suggest that the representation of pessimism in Modern English is determined by its typological features as a psychological and worldview phenomenon.

The analysis carried out in the thesis determines the directions for further research on the phenomenon of pessimism in cognitive, discourse and linguocultural aspects.

Key words: pessimism, the seme of pessimism, lexico-phraseological field of pesimism, pessimistic utterance, pessimistic speech act, pessimistic discourse.

Підписано до друку 14.11.2018 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.
Друк на різнографі. Обсяг 0,9 ум. друк. арк. 0,9 обл.-вид. арк.
Наклад 100 пр. Зам. 158. Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Шопена, 12, тел. (0332) 29-90-65).
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.